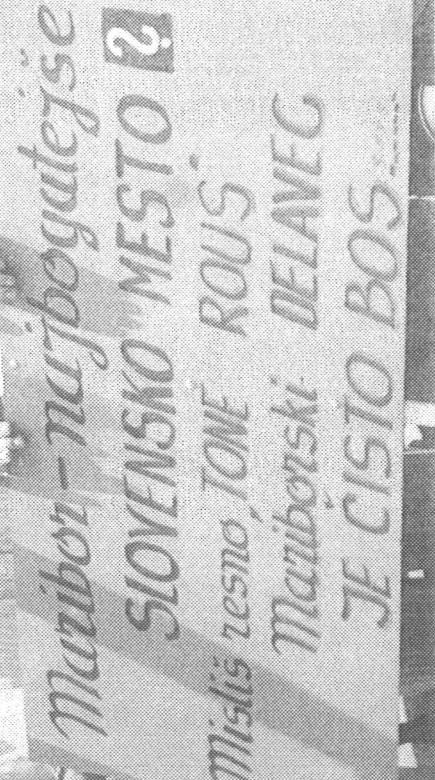

Mimo vzrojenih kovinarjev je primahal tudi Franc Tomsič. Vprašali so ga, kie je njegov sindikat. Odgovoril jim je za govorniškim pultom v parlamentu, češ da ga Vodovnik ni niti porabil.

Februarja 1991 so med drugim stavlčali tudi delavci trboveljske Iskre. Po osem dnevnih stavki so dobili zamujene plače in se vrnili na delo.

Na zborovanju marca 1991 na Trgu svobode v Mariboru so delavci najglasnejše zahtevali plače do 18. v mesecu, izrajanje kolektivnih pogodb, ukrepanje inšpektorjev in večjo socialno varnost. Delavske povorke iz Melja, Tabora in Pobrežja so pred tem zaprle mariborske ulice. Stanko Makar, ki je bil med najbolji ognevritimi govorniki, je povedal, da ravnanje države v primeru Lilet dokazuje, da je Maribor na Balkanu.

Pot do miru in do odhoda JA iz Slovenije je trajala nekaj mesecev. Kljub nepodpisankemu premirju je bila Zveza Svobodnih sindikatov takrat kar zgleden socialni partner. Vlada pa je kljub temu kazala namere po novem omejevanju plač ne glede na podpisane kolektivne pogodbe. Nekateri strokovnjaki so Svobodne sindikate opozorili, da pomenijo privatizacijski zakoni napad na delavsko lastnino.

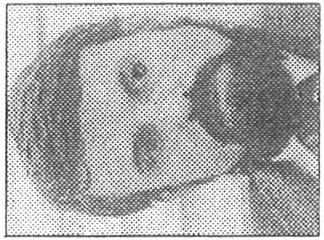
Zaradi delavske lastnine je sindikat kmetijskih in živilskih delavcev organiziral burno protestno zborovanje pred parlamentom. Kmetijski in živilski delavci so nasprotovali odpustitvi 12 tisoč svojih sodelavcev. Sindikalisti so menili, da bi zaradi tega zakona vlada morala pasti.

»Robantili« so tudi drugi sindikati. Vodstvo Svobodnih sindikatov, v katerem je Dušan Semolič zamenjal Miha Ravnika, se je zato odločilo za izredno konferenco Svobodnih sindikatov. Ta je bila potrebna zaradi pritiska na skupščino. Le zbor združenega dela je takrat kazal naklonjenost delavcem in zato zavlačeval sprejetje lastninske zakonodaje.

Svobodni sindikati so se na izredni konferenci prvič sestali 27. avgusta 1991 in sprejeli stališča do zakonov in nekaj dopolnil. Časopis DE je skušal vladu prepričati k umiku nepravčne zakonodaje s ponatisom papeževe enciklike. Janez Pavel II. je ob prazniku sv. Jožefa delavca (oziroma 1. maju) zapisal: »Dolžnost, da si v potu svojega obraza zasluzimo kruh, pomeni obenem tudi pravico. Družba, ki to pravico odklanja, ne more doseči pravčnega socialnega miru.«

Kmetijski in živilski delavci so 28. avgusta 1991 protestirali pred parlamentom zoper lastninsko zakonodajo. Napisi na transparentih povedo vse. Srečko Čater, predsednik tega sindikata je takrat dejal, da so delavci še zadnjikrat mirni in da bodo kmalu postali nasihi.

Piše: Rajko Lesjak

*Kmetijski in živilski delavci so svoj pritisk zoper lastninsko zakonodajo nadaljevali na velikem protestnem shodu, ki je bil 10. septembra 1991 na nerdanjem Kongresnem trgu pred Univerzo v Ljubljani. Po shodu so zborovalci večkrat sklenili obroč okoli parlamenta. Delegacijo je sprejel Vitodrag Pukl, takratni podpredsednik parlamenta. Obiskovalcem je povedal, da grožnje s stavkami ne spadajo v naš, ampak v neki drug svet. Dodale je, da se s kričači ni mogoče pogovarjati. Po kratkem prepričevanju pa je Pukl, ki je v parlamentu zastopal SDSS, izjavil, da so naši delavci najslabše zavarovani. **Rajko Lesjak**, sekretar Zveze svobodnih sindikatov je o zborovanju in dogodkih za DE napisal komentar in ga nasiobil Kdo podnika Crnega Petra. Misil je na Lojzeta Peterleta. DE pa je teden dni kasneje objavila komentar: Peterleta lahko rešijo le Svobodni sindikati, če se bo z njimi pogovarjal.*

Takšen vroč začetek septembra leta 1991 je zavrl sprejem lastninske zakonodaje. Že dva meseca kasneje je v javnost pricurila vest, da je vlada naročila novo različico lastninske zakonodaje. Nekateri opazovalci so sklepal, da je zaradi odmevnih sindikalnih akcij vlada začela spremnijati odnos do sindikatov in jih snubiti za socialno partnerstvo. Posredništvo pri teh pogovorih je prevzel celo predsednik parlamenta **France Bučar**, pri katerem je bilo nekaj sestankov o socialnem partnerstvu.

Pred koncem jeseni leta 1991 je parlament začel tudi razpravo o ustavi Republike Slovenije. Svobodni sindikati so se narino pravočasno pripravili. Dosegli so vsaj tri pomembnejša dopolnila po svoji meri, in sicer: o sindikalni svobodi, o varstvu pravic iz dela in o pravici delavcev do stavke in soupravljanja.

Kdo podnika Črnega Petra

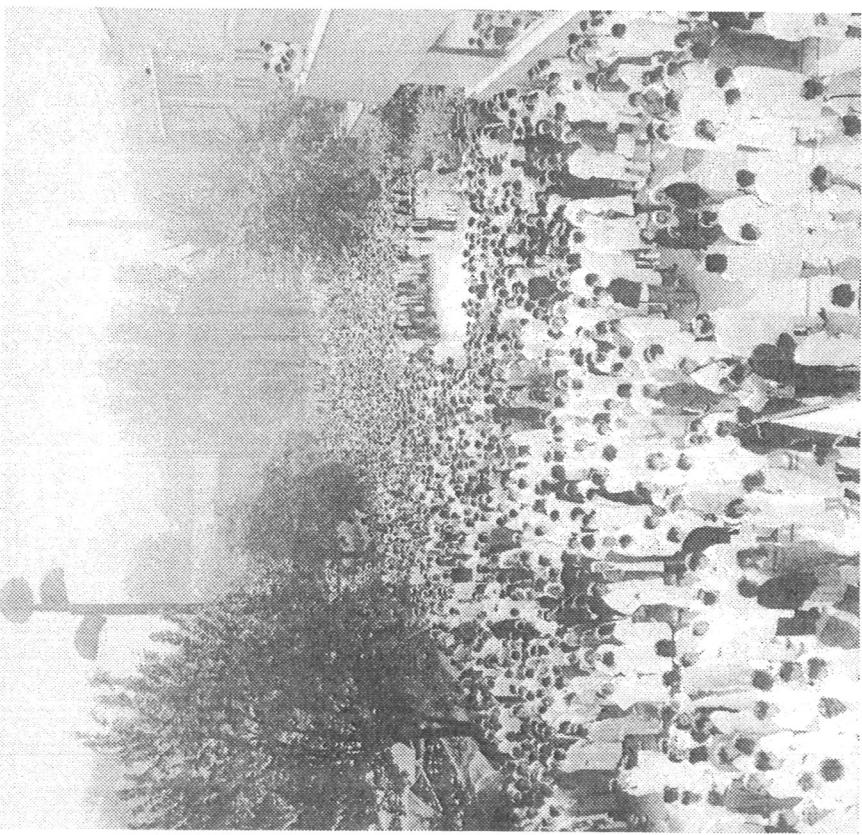
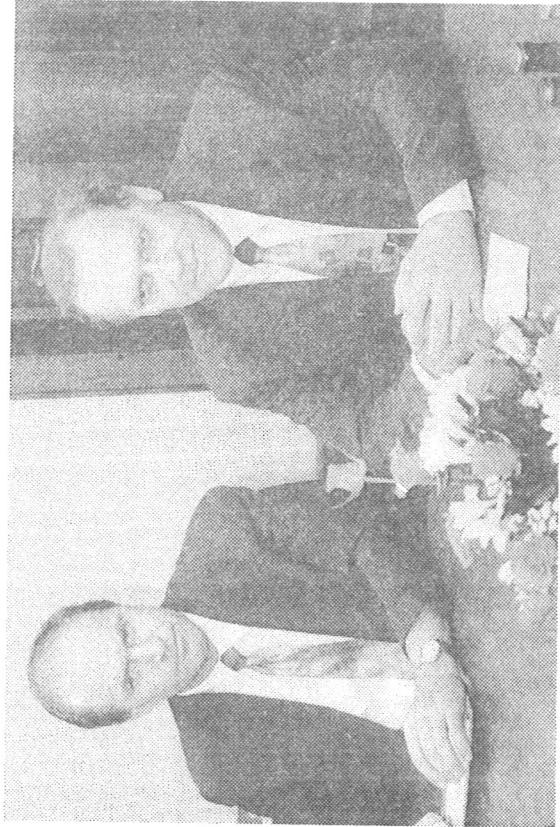
Protestirali so v imenu 400.000 članov Svobodnih sindikatov.

Za nami je spet eden izmed boljših sindikalnih sestankov – Protestni shod na Trgu osvoboditve, dobro organiziran, po vrhu še z dobro udeležbo in kulturno ter dostojočno koncan; tako v vsebinskem pogledu s sprijemom protestnih zahtev kot odnosom udeležencev do reda in občutkom, da gre za usodna vprašanja, gre pa prav za ta.

TAKŠNI VLADI NE DAM VEČ SVOJEGA GLASU

Tako po velikih protestih zoper lastninsko zakonodajo se je vlada omejčala in podpisala splošno kolektivno pogodbo za negospodarstvo. Za vladu jo je podpisal njen podpredsednik Matija Malešič, za Svobodne sindikate pa Dušan Semolič. Kljub temu podpisu sta sindikata združila nekaj dni kasneje organizirala stavko in zahtevala, naj njihovo ministrico Katjo Boh zamenja Janez Janša.

Vlada je pred koncem leta 1991 na skrivaj pripravila zakon o zamrznitvi plač, ki mu je parlament takoj dal zeleno luč. Za ta zakon je med drugimi glasoval tudi France Tomšič, ker so ga prepričali, da se bodo njim zmanjšale razlike v plačah. Zakon je bil povod za nove proteste Svobodnih sindikatov, ki so v tem času ugotovili, da so se povprečne plače v dveh letih za več kot polovico zmanjšale. Najbolj glasni so bili znova sindikalisti iz Podravja in SKEI. Vlada je v začetku leta 1992 pripravila predlog dogovora o socialni stabilnosti. Svobodni sindikati so ocenili, da je za delavce žaliv, SKEI pa, da je to plynnek v obraz delavcev. Tem ocenam so se pridružili tudi drugi sindikati in zdelo se je, da se v Sloveniji začenja enotno nastopanje sindikatov. Že kmalu pa so med njimi nastale nove igre. Zlasti France Tomšič je skušal vladiti pomagati pri njenem igračkanju z delavstvom. Svobodni sindikati pa so se takrat tesno povezali s sindikati iz sosednjih in razvitih evropskih dežel. Tesne stike so vzpostavili zlasti z DGB Bavarske. Njen predsednik **Fritz Schösser** jih je med drugim poučil, da sindikatom ni nič dano in da si morajo vse vzeti. Denar, ki ga sindikati ne izplijijo kapitalistom, ti vtaknejo v svoj žep.

Svobodni sindikati so ob podpori drugih sindikatov že februarja 1992 zahtevali odpravo zakona o zamrznitvi plač. Ker protesti niso zaledli in ker je delavce energetike ta zakon zelo prizadel, se je njihov sindikat (SDE) februarja odločil za celodnevno opozorilno stavko. Z njo je zahteval spostovanje napožne kolektivne pogodbe. Vlada se na zahtevo ni odzvala. Dne 18. februarja 1992 so energetiki stavkali in deli električnega omrežja so ostali brez energije. Namesto odgovora na zahteve SDE pa je vlada skušala javnost prepričati o previšokih plačah rudarjev in delavcev v elektrogospodarstvu. Plače naj bi bile zamrznjene do konca marca 1992. Svobodni sindikati pa so bili že pred iztekom tega roka obveščeni, da vlada pripravlja novo zamrznitev plač. Zaradi tega so se odločili za novo splošno opozorilno stavko. Javnost je takrat lahko ugotovila, da jim je ta sklep vsilih Lojze Peterle z vtrajnim

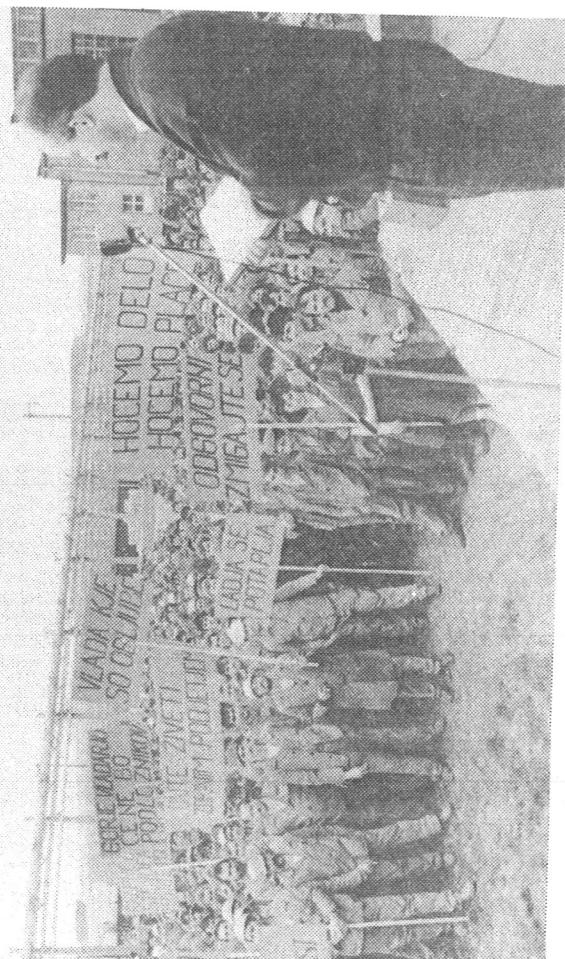
Junija 1992 je Maribor zajel velik stavkovni val. Prav takrat sta tja prišla tudi Dušan Semolič in Albert Vodornik. Stavkali so delavci MTT, Cevorda, TTV, Metalna in Tama.

svobodnih sindikatov, so takrat spoznali, da so sposobni organizirati res množične proteste.

Predsednik vlade **Lojze Peterle** je takoj po stavki stranki prenovitev in sindikatom očital, da jim je šlo le za politične točke. Klijub temu je zbor občin dan po stavki odpravil sporni zakon o zamrzitvi plač, ki je bil povod za najmožičnejšo stavko v zgodovini slovenskih socialnih bojev. Vlada Lojzeta Peterleta je padla mesec dni po stavki. K temu so verjetno prispevali tudi Svobodni sindikati, saj so bili ves čas njen odprt nasprotnik in tako jih je obravnavala tudi vlada. Padla je potem, ko je Demos dokončno razpadel.

Pred 1. majem 1992 je Janez Drnovšek sestavil sredinsko vlado, od katere so Svobodni sindikati pričakovali večji posuh za delavstvo. To upanje je izrazil tudi **Metka Roksandič**, ki je bila tiste dni izvoljena za predsednico Podravskih sindikatov. Toda kmalu se je pokazalo, da upanje sindikatov nima stvarne podlage. Zato so Svobodni sindikati Janezu Drnovšku ponovili vse zahteve, na katere se vlada Lojzeta Peterleta ni odzvala. Že znanih zahtevam so dodali nujnost izboljšanja delovne zakonodaje. Lastinski zakon naj bi delavcem dal večino družbenega premoženja.

Vlada se je seveda odzivala na svoj način in v nasprotu s sindikati razmišljala o zniževanju plač in socialnih pravic. Pogovori o socialnem partnerstvu zaradi tega niso stekli. Zaradi nove različice lastinskega zakona je prišlo do novega hudega spopada med vlado in Svobodnimi sindikati. Strah sindikatov pred tem zakonom je temeljil tudi na izkušnjah Zlatoroga, papirnic Iz Vevč in Kolicevega, Revoza in Tobačne tovarne, kjer so tuji postali večinski lastniki.

ignoriranjem njihovih zahtev. Svobodni sindikati so pred stavko zahtevali: ukinitve zakona o plačah in spoštovanje kolektivnih pogodb, povečanje zajamčenih plač, rast gospodarstva in nova delovna mesta. Vlada je popustila le prvi zahtevi. Z napovedjo in izvedbo stavke so se strinjali številni direktorji. Stavki so se pridružili tudi nekateri drugi sindikati, le Neodvisnost je ponovno ovirala tako njene priprave kot izvedbo.

Dan pred splošno stavko so nezaposljeni delavci Pomurja v Lendavi organizirali velik protestni shod. Dva tisoč brezposelnih Prekmurcev je od viade zahtevalo nova delovna mesta zase in za svoje otroke.

Poročevalci so stavko ocenili kot trč dveh svetov. Uspela je v skoraj vseh okoljih. Najbolj goreči so bili na Štajerskem in Koroškem, kjer so ponekod tudi zaprljali ceste. V stavki so dejavno sodelovali tudi drugi sindikati. SKEI je ocenil, da se je udeležilo 86 odstotkov njegovih članov. Sindikati, povezani v Zvezodo, tako njeni.

STAVKA, TRK DVEH SVETOV

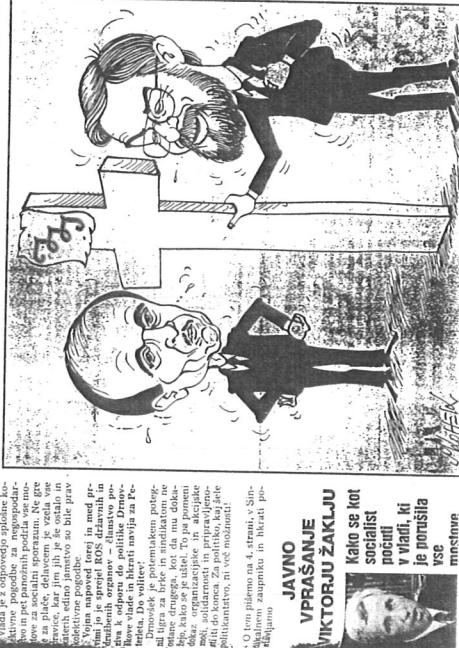

Pratne fraze na moreno poplatiti poštenega dela in stavka je bila nujno. Uspela je že dostenj, stavkokazi so pogoreli, vlada popisala.

VЛАДНА ОДПОВЕД — ВОЈНА НАПОВЕД

VSI MOSTOVI V ZRAK LETIJO

Že sredi avgusta leta 1992 so Svobodni sindikati povedali, da so pripravljeni na vojno, ki jih jo vsiljuje nova vlada s svojim samo navedenim zavzemanjem za socialno premirje. V delavce in številne sindikaliste se je takrat naseli strah zaradi vedno večjih odpuščanj delavcev in zapiranja tovarn. Sindikalisti so menili, da gre za načrtno zmanjševanje števila delavcev, ki bi lahko participirali pri lažninienju svojih tovarn.

Poletje se je končalo le z glasnimi protesti in grožnjami. Znova so prednjačili kovinarji in energetiki. Že oktobra pa je nenašoma udarila vest o vladini odgovredi splošne kolektivne pogodbe za negospodarstvo in petih panožnih kolektivnih pogodb. To odgovor so sindikati razumeli le kot napoved velike vojne. DE je tedaj pisala, da so mostovi med vlado in sindikati zleteli v zrak.

Na izredni konferenci, ki je bila v kinu Vič v Ljubljani oktobra 1993, so svobodni sindikati vlad in parlamentu odrekli pravico do oddočanja o lastnjenju. Lastninski zakon je Albert Vodovnik označil za najbolj protidelavski zakon.

Toda niti konferencia in obleganje parlamenta nista preprečila sprejema spornega zakona. Poslanci so zanj glasovali tik pred novimi volitvami. Na parlamentarnih volitvah pred koncem leta 1992 je skladno s prejšnjimi odločitvami nastopilo 20 aktivistov Svobodnih sindikatov. Nastopili so pod

Vlada se je odgovredala, počasno pod kolektivimi pogodbami. Sovobođeni sindikati so doجو svartili, da bo le vlastna stvarnost, da ne kažejo lahača in razumejo željo, da se s tem kažejo.

«Goldečane pogodbe vlasta medčasne ustreze delavcem v delavci, t. e. tem, ki zavira zanje in ki zapovedata, da edina pravica, ki jo želimo, je da se vlastni delavci pridružijo vlastnim pravilom,» je rekel Anton Albrecht, predstavnik sindikata.

«To je resno, ker vlastni delavci vlastni delavci, ki jih želimo, da se vlastni delavci pridružijo delavcem v delavci, t. e. tem, ki zavira zanje in ki zapovedata, da edina pravica, ki jo želimo, je da se vlastni delavci pridružijo vlastnim pravilom,» je rekel Anton Albrecht, predstavnik sindikata.

«Goldečane pogodbe vlasta medčasne ustreze delavcem v delavci, t. e. tem, ki zavira zanje in ki zapovedata, da edina pravica, ki jo želimo, je da se vlastni delavci pridružijo vlastnim pravilom,» je rekel Anton Albrecht, predstavnik sindikata.

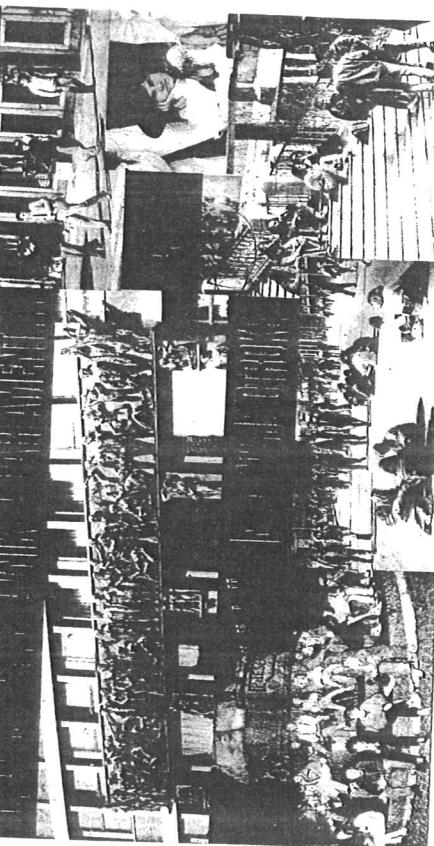
«Goldečane pogodbe vlasta medčasne ustreze delavcem v delavci, t. e. tem, ki zavira zanje in ki zapovedata, da edina pravica, ki jo želimo, je da se vlastni delavci pridružijo vlastnim pravilom,» je rekel Anton Albrecht, predstavnik sindikata.

Delavci Ema so julija 1992 stavkali tri tedne. Njihovo geslo je bilo »Mi vam delo, vi nam denar«. Denaria pa ni bilo in odletel je tudi generalni direktor Jože Guhenšek, ki ga je pred zborom delarcev napadla ena od delavk. Fizični obračun je preprečil stavkovni odbor, okrepljen z Rajkom Lesjakom in Branetom Misičem. Julija 1992 so stavkali tudi delavci Elektrovez iz sestave Iskre. Podjetje z 800 zaposlenimi je izgubilo trž, ni bilo in bilu denarna.

Delavci Krasmetala iz Sežane v stečaju so septembra 1992 zahtevali vrnitev tovarne, ki so ju ukradli sprettni novodobni podjetniki in bankirji. Ti so pospravili tudi denar, namenjen ohranitvi njihovih delovnih mest. Direktor, ki je bil tudi stečajni upravitelj, pa je od Dušana Semoliča zahteval zamenjavo sindikatorja, ki so delavce hujškemu zakonu. Po konferenci so znova resno oblegali parlament in skušali poslance prepričati za naklonjenost delavcem.

gesлом boljše v parlamentu kot pred njim. Večina je kandidirala na listi Delavske stranke, ki je na volitvah nastopala kot del Združene liste. Glasovali volivcev pa aktivistom Svobodnih sindikatov niso dali želenih poslanskih sedežev. V parlament je prišel le Miloš Pavlica. Že pred volitvami pa so svobodnimi sindikati koketirale tudi nekatere druge stranke, zlasti SLS in SDS. Njihovo navidezno zavzemanje za sindikate in tegobe delavcev pa se je končalo takoj po volitvah.

Volitive so okreple položaj Liberalno demokratske stranke in njenega predsednika Janeza Drnovška. Združena lista je vstopila v vladno koalicijo in tam dolila za delavce najpomembnejša ministarstva. Janez Drnovšek pa je ob konstituiranju vlade dejal, da ne bo popuščal pred nobenimi zahtevami in izsiljevanji. Dogodki po volitvah so se znova razvijali v nasprotju s pričakovanji svobodnih sindikatov. V »črno kroniko« se je najprej vpisala Gospodarska zbornica z odpovedjo splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo in naročilom Splošnim združenjem, naj odpovedo še panožne kolektivne pogodbe.

Pogajanja o novi splošni kolektivni pogodbi so se zatikala in vlada je za vsak primer pripravila nov zakon o zamrznitvi plač.

Prav v tem času pa so poslanci sami sebi določili plače, ki so bodile v oči. DE je pisala o paradigmni svini pri koritu. Svoj piskrček so pristavili tudi menedžerji, ki so jim podjetja poleg visokih plač plačevala še zavarovane premije. Zavodi za zaposlovanje pa so v začetku leta 1992 našteli čez 110 tisoč brezposelnih. Levij delež pri tem je imel Koržetov sklad. V tem položaju se je SKEI odločil za eno izredno konferenco. Zahvaljev je zaščito industrijskih delavcev. Delegati na konferenci so protestirali tudi proti zakonu o zamrznitvi plač.

Kljub vsem zapletom so sindikati z Gospodarsko zbornico februarja 1993 podpisali aneks k splošni kolektivni pogodbi za gospodarstvo. Ker vlada vanjo verjela, je pred tem parlament prepričala, da je potrdil zakon o zamrznitvi plač.

Zaradi tega so se na izredni konferenci zbrali tudi Svobodni sindikati, in sicer sindikati pa poslancev niso prepirali; njihovo mnenje je sprejel le državni svet. Državni zbor je zakon ponovno izglasoval. Na tem protestu so se Svobodnim sindikatom pridružili tudi drugi sindikati, prišla sta celo France Tomšič in Alenka Orlova iz Neodvisnosti.

O spornem zakonu so Svobodni sindikati obvestili tudi Evropsko konfederacijo sindikatov. Njen generalni sekretar Emilio Gabaglio je Janezu Dmrovšku pisno svetoval umik spornega zakona. Dmrovšek mu je odgovoril v stilu »morate nas razumeti«.

Tiste dni je Janez Dmrovšek v dokaz dobre volje povabil vse sindikate na pogovor, ki bi naj zakoličil pot k socialnemu partnerstvu. V javnosti pa so prihajale vesti, da se zaradi spornega zakona o zamrznitvi plač predsednik vlade jezi na ministrico za delo. Prvi minister se je mesec dni kasneje s sindikalisti znova pogovarjal o socialnem sporazumu. V imenu vlade jim je ponudil možnost povečanja popusta pri delavskem odkupu z 20 na 50 odstotkov. Dušan Semolič, ki je bil s tem zadovoljen, je pripomnil, da bo vlada upoštevala amandmane Zveze svobodnih sindikatov šele s polletno zamudo.

UMAKNITI ZAKON O PLAČAH!

Pisalo Evropske konfederacije sindikatov Predsedniku vlade Janezu Dmrovšku

Zato, gospod predsednik, od Vas zahtevam, da posredujete in sporni zakon umaknete iz postopka. Hkrati od Vas prizakujem, da boste po svojih močeh priznali, da popolnemu urejavajušnjemu sprostjanju sprejetih kolektivnih pogodb tudi v prihodnjem. Evropska konfederacija sindikatov je od samega začetka odobravala osamosvojtost Slovenije in njeno priznanje kot neodvisne države. Ravn tako je izrazila svoje zadovoljstvo ob njeni vključitvi na primer v program PHARE v Evropski skupnosti. Po svojih močeh se bomo trudili zagovarjati čimprej sklenjeni sporazum o vključitvi Slovenije v Evropsko skupnost. Tako pa si zaključimo, da bi do takšnega sporazuma prislo, dažider Vaša vlada ne bo v celiči upoštevala dogovor s socialističnimi partnerji, vključno z njihovo pravico, da se pogostejo za plače. Enako velja za splošneka dolozila in pogoje dogovarjanja med subjekti v gospodarstvu, če tam je res tega, da se zblizita Slovenia na pricela delopasti v duhu določil ozirnega veljavnih obvez in svobosčin Evropske skupnosti, tem prej bo državi kot celoti uspelo prestrukturirati njen gospodarstvo in, se nenehajo, pribliziti praks in vključiti v organizacijo Evropske skupnosti.

V upanju, da se nam boste v bližnjih prihodnosti oglašili s kakšno spodbudno novico. Vas lepo pozdravjam.

Emilio Gabaglio
Generalni sekretar ETUC

Faksimile pisma Emilia Gabaglia

Marca 1993 so delavke Pletenine šefom preprečile, da bi njihove stroje odpeljali v Makedonijo tamkajšnjim tekstilkam. Delavke pa klub številnim stavkom niso mogle preprečiti dolgotrajne agonije nekdaj vzornega podjetja iz Ljubljane.